

Ni frågar?

Professor
Herbert Tingsten

Professor
Gunnar Dahlberg

Professor Gunnar
Westin Silverstolpe

Professor
Erik Lönnroth

Professor Torgny
T:son Segerstedt

Docent
Folke Lindberg

Dessa svara!

VECKANS FORUM

RÖSTAR KVINNORNA MED SAMMA PARTI SOM SINA MÄN?

Antalet valskolkare större bland kvinnorna. Kvinnorösträtten tycks i allmänhet komma de konservativa till godo. Många kvinnor rösta snarare med sina arbetsgivare än med sin klass

Jag deltog häromdagen i ett middagssällskap, där det uppstod en mycket livlig diskussion om den kvinnliga rösträtten. Bl. a. tvistade vi om vilken praktisk betydelse införandet av rösträtt för kvinnorna har haft. Någon menade, att reformen just inte haft några politiska konsekvenser alls, eftersom kvinnorna vanligtvis röstade som sina män, varför röstfördelningen blev densamma som den skulle ha blivit utan deras medverkan. En annan i sällskapet hävdade bestämt, att kvinnorna i allmänhet är konservativare än männen och därför utgör en stabiliserande faktor. En av damerna kände sig övertygad om att kvinnorna är varmare fredsvänner än männen och att deras politiska inflytande följaktligen är en fredsfaktor. Men hon möttes med repliken, att det var kvinnorna som hjälpte Hitler till makten. Själv inskränkte jag mig till att lyssna, eftersom jag visste så litet om saken. Men jag måste nog konstatera, att inte heller de ivrigaste debattörerna hade annat än synnerligen svävande kunskaper i ämnet. Det vore tydligen mycket nyttigt att få en liten orientering om vad som kan vetenskapligt fastställas rörande denna onekligen högst betydelsefulla samhällsfråga.

Undrande.

Beträffade verkningarna av den kvinnliga rösträtten finnes ett ganska omfattande material att tillgå; i huvudsak är det redovisat i mitt arbete *Political behaviour* (1937). För en rad stater finnas uppgifter om kvinnornas valdeltagande i förhållande till männens, och i den mån dessa uppgifter äro mera detaljerade kan man redan ur dem sluta sig till hur den kvinnliga rösträtten verkat. Vidare har man i vissa fall, särskilt när det gällt omröstningar i förbudsfrågan, skilt mellan de manliga och kvinnliga rösterna och sålunda direkt kunnat fastställa hur kvinnorna röstat. Slutligen har man i vissa

länder (Österrike under den republikanska tiden, vissa delar av Tyskland under Weimarrepublikken) verkställt en generell uppdelning av de manliga och kvinnliga rösterna och sålunda i detalj kunnat klargöra hur männen resp. kvinnorna ställt sig till olika partier. Uppdelning har skett på olika sätt, t. ex. genom att man använt olikfärgade valkuvert för manliga och kvinnliga väljare.

Till en början bör betonas att kvinnornas valdeltagande genomgående synes vara mindre än männens. I många länder var skillnaden särskilt betydande under tiden närmast efter kvinnorösträttens införande, men har sedermera kraftigt minskats. Kvar står dock att kvinnornas röstningsfrekvens i genomsnitt är något tiotal procent mindre än männens. Av intresse är att av tillgängliga uppgifter att döma de gifta kvinnorna i allmänhet rösta mer än de ogifta och att det kvinnliga valdeltagandet, liksom det manliga, men i vida högre grad, sjunker med den ekonomiska och sociala ställningen. Klart belyses detta av den svenska valstatistiken, som är den utan jämförelse bästa i världen. Jag skall blott nämna ett par exempel. Nedanstående tabell visar männens och kvinnornas valdeltagande (i procent av de röstande) vid andrakammarvalen efter den kvinnliga rösträttens införande.

Val	män	kvinnor			
1921	62,0	47,2	1932	73,1	62,5
1924	60,0	46,7	1936	78,6	70,7
1928	72,6	62,7	1940	72,6	68,1

Vad ovan sagts om skillnaden mellan olika samhällsklasser belyses av att vid 1924 års val männen inom den i valstatistiken upptagna första socialklassen visade ett valdeltagande av 75 %; motsvarande siffror för andra och tredje social-

klasserna voro 62 och 57 %. Ifråga om kvinnorna var skillnaden väsentligt större, i det att röstningsfrekvensen inom vederbörande socialklasser här var 70, 48,6 och 43 %. Särskilt ha vissa grupper av kvinnliga yrkesutövare inom den lägsta socialklassen företett utomordentligt ringa valdeltagande; vid 1924 års val var exempelvis röstningsfrekvensen bland de ogifta hembiträderna endast 25 %. Här berörda skillnader ha i det hela minskat samtidigt som valdeltagandet stigit. Vid 1940 års val röstade exempelvis av kvinnorna inom den högsta socialklassen (den egentliga överklassen) 85,2 %, inom den andra socialklassen 70,7 % och inom den tredje socialklassen 64,9 %; av de ogifta hembiträderna röstade vid detta val bortåt 50 %. De slutsatser, som av nu berörda uppgifter kunna dragas rörande kvinnorösträttens politiska verkningar, skola strax närmare diskuteras.

Att kvinnorna i olika länder inta en mera positiv hållning till tanken på alkoholförbud än männen är väl bekant och bevisas klart genom uppgifter från en rad omröstningar, vid vilka man skilt på de manliga och de kvinnliga rösterna. Vid den svenska omröstningen år 1922 röstade endast något mer än 40 % av männen och bortåt 60 % av kvinnorna för förbud. I Finland år 1931 konstaterades en liknande om än icke så utpräglad skillnad mellan könens ställningstagande. Åtskilliga amerikanska omröstningar peka i samma riktning.

Främst i Österrike och vissa delar av Tyskland skilde man som nämnt under den demokratiska regimen vid ett stort antal val på de manliga och de kvinnliga rösterna. I Österrike visade sig kvinnorösträttens genomgående vara en värdefull tillgång för det klerikala och konservativa kristligt-sociala parti, som sedan 1920 i huvudsak dirigerat landets politik. Det socialdemokratiska partiet ägde avgjort mindre sympatier hos kvinnorna; i än mindre grad gävo dessa sina röster åt de revolutionära diktaturpartierna, national-socialister och kommunister. Av vikt för det österrikiska nationalrådets sammansättning var framför allt förhållandet, att kvinnorna röstade mer med de kristligt-sociala än med socialdemokraterna. Om vid det sista nationalrådsvalet i Österrike (år 1930) endast männen haft rösträtt, skulle socialdemokraterna ha fått 78 platser och de kristligt sociala 58, under det att motsvarande siffror vid rösträtt endast för kvinnor skulle ha varit 67 och 73; de faktiska mandatsiffrorna voro 72 och 66. Utan kvinnornas stöd skulle

exempelvis den kristligt-sociala diktaturregeringen Dollfuss icke ha fått majoritet i nationalrådet.

Av särskilt intresse är kvinnorösträttens betydelse för den politiska utvecklingen i Tyskland under weimarrepubliken. De manliga och de kvinnliga rösterna åtskildes här icke genomgående, utan endast i ett begränsat antal valdistrikt; vid flera val var dock åtskillnaden genomförd i så stor omfattning (t. ex. 1928 i områden med över 8 milj. röstberättigade) att de erhållna resultaten kunna betraktas som representativa. I första rummet gynnades de religiöst och kyrkligt inriktade partierna av kvinnorna. Detta gällde särskilt de båda katolska partierna, centern och bayerska folkpartiet, samt det vid 1930 års val uppträdande protestantiska kristliga folktjänstpartiet. Både det tysknationella partiet och det tyska folkpartiet, som bildade högern under denna period, hade stora överskott av kvinnoröster. I stort sett minskade den kvinnliga anslutningen till partierna i proportion till dessas radikalism. Mest manligt betonat var det kommunistiska partiet, av vars stigande röstetal endast en jämförelsevis ringa del (i genomsnitt kanske en tredjedel) kom från kvinnligt håll. Vad det nationalsocialistiska partiet beträffar, hade detta länge ringa dragningskraft på kvinnorna, men situationen ändrades vid de sista valen (i juli och november 1932 — och i mars 1933), då de folkgrupper som förut röstat med skilda borgerliga partier i massor gingo över till nationalsocialismen och samtidigt valdeltagandet steg till mellan 80 och 90 %. Särskilt vid det sista någorlunda fria valet 1933 synes nazismen ha haft proportionsvis något flera väljare bland kvinnorna än bland männen.

De politiska verkningarna av den kvinnliga rösträtten kunna vid vissa tillfällen antas ha varit betydande. Sannolikt skulle de socialistiska partierna vid 1919 års val till nationalförsamlingen ha vunnit majoritet, därest icke kvinnorna haft rösträtt. Ministären Brüning's »demokratiska diktatur» 1930—1932 kan sägas ha blivit möjlig genom kvinnorösträtten; om icke centern och vissa andra till Brüning's parlamentariska underlag hörande partier fått starkt stöd av kvinnorna hade den svaga mellanregeringen knappast varit tänkbar. Kvinnornas starka anslutning till nazismen vid 1933 års val kan antas ha varit förutsättningen för att detta parti jämte de tysknationella erhöi en om också svag majoritet i riksdagen, varigenom den nazistiska diktaturens upprättande på formellt legal väg möjliggjordes.

I vissa områden, särskilt sådana med katolsk befolkning, var motsatsen mellan manlig och kvinnlig inställning till de politiska partierna utomordentligt stark. Det kan rentav sägas, att sammanhanget mellan kön och parti var starkare än mellan klass och parti. I den lilla kommunen Bruchsal i Tyskland voro exempelvis vid valet i juli 1932 röstsiffrorna på de viktigaste partierna följande; på nationalsocialisterna röstade 208 män och 79 kvinnor, på socialdemokraterna 103 män och 68 kvinnor, på kommunisterna 136 män och 30 kvinnor, på den katolska centern 288 män och 565 kvinnor.

Att kvinnorösträtten även i andra länder i stort sett verkat i allmänt konservativ riktning är sannolikt eller säkert, ehuru det i regel icke kan siffermässigt bevisas. Under den demokratiska regimen i Spanien utgick man från att främst de katolska partierna drogo fördel av den kvinnliga rösträtten. I Frankrike har under senare tid med utgångspunkt i de på skilda håll gjorda erfarenheterna införandet av kvinnlig rösträtt ofta begärts på konservativt håll; i vad mån de nyss hållna kommunalvalen, vid vilka kvinnorösträtt för första gången tillämpats, be-

styrkt de konservativas förhoppningar och de radikalas farhågor, kan ännu icke bedömas. De i det föregående givna uppgifterna om valdeltagandet bland män och kvinnor inom olika samhällsklasser tyda i och för sig på att den kvinnliga rösträtten i det hela varit en tillgång för konservatismen. Det är obestridligt, att en obestämmd korrelation av olika styrka i olika länder föreligger mellan partiståndpunkt och socialklass. De mera konservativa partierna rekryteras i relativt stor utsträckning ur de högre socialklasserna, under det att särskilt socialismen har sitt fäste huvudsakligen inom arbetarklassen. Då emellertid bland kvinnorna röstningsfrekvensen i allmänhet synes stiga med den sociala standarden i högre grad än fallet är bland männen, är därmed givet att kvinnorösträtten bör vara en tillgång för de mera konservativa partierna.

Vad nu sagts får naturligtvis icke fattas så att skillnaden i politisk inställning könen emellan skulle vara en generellt central faktor. Tvärtom är det tydligt, att i regel kvinnorna inom en viss socialgrupp rösta på samma sätt som männen inom denna grupp; sannolikt välja gifta makar alldeles övervägande på samma parti. Men erfarenheten visar, att könsskillnaden icke saknar politisk betydelse och att vissa speciella tendenser göra sig gällande inom den kvinnliga väljarkåren. Att närmare utröna och klargöra varpå detta beror, d. v. s. med vilka allmänna skillnader mellan männens och kvinnornas egenskaper och livsföring de skilda politiska tendenserna sammanhånga, är ett svårt och omfattande

problem, som här icke kan upptagas. Endast ett par påpekanden. Att kvinnorna, särskilt i katolska länder, äro mera religiöst inriktade än männen, är ett välkänt förhållande, som till stor del förklarar deras politiska uppträdande. Det förtjänar också betonas, att man tämligen genomgående bland kvinnorna finner en relativt stor grupp, som med hänsyn till ursprung och ekonomisk standard hör till arbetarklassen, men som lever i nära anslutning till och beroende av personer ur en annan, högre socialklass. Det är här närmast frågan om hembiträden, upppasserskor, butiksbiträden, sömmerskor o. s. v. Allt tyder på att denna grupp i regel företer ovanligt ringa politiskt intresse och att många medlemmar av densamma snarare rösta med sina arbetsgivare än med sin klass. Denna sistnämnda tendens kan bli av särskild betydelse, då starka motsättningar driva upp det politiska intresset och benägenheten för personlig politisk påtryckning. Det ligger nära till hands att i detta förhållande se exempelvis orsaken till att vid de sista valen i den tyska demokratin kvinnorösträtten blev en tillgång för det nazistiska parti, som representerade nationalismen, den sociala och kulturella reaktionen och den aggressiva antisocialismen.

Herbert Tingsten

Herbert Tingsten.

Kvinnorna fick kämpa en hård strid för sin politiska jämställdhet med männen. De engelska suffragettstriderna är särskilt berömda men även Sverige hade stridbara kvinnor. Här ses ett demonstrationståg i Stockholm.